

DEL DINOU AL VINT-I-U / DE LA RANCÚNIA

JOAN BARNADAS (joan.barnadas@gmail.com)

L'any del centenari de la Galeria d'Olotins Il·lustres vaig tenir l'oportunitat de fer-ne una ressenya històrica, però, després de donar-hi unes quantes voltes, me'n vaig inhibir perquè costa molt ser just amb les persones d'altres temps. Aquesta digressió ve al cas perquè he paït molt malament que els regidors comunistes, socialistes i espanyolistes de l'Ajuntament de Barcelona retiressin la medalla de la ciutat a Heribert Barrera. O sigui, al primer president del recuperat Parlament de Catalunya, però també al soldat antifeixista, a l'exiliat, al demòcrata, a l'antifranquista, al catalanista i al polític republicà. Tot per unes declaracions desafortunades fetes fa anys, a les acaballes de la seva vida. No té cap sentit. Si no fos que li tenien guardada.

Ser un jove colomí díscol i independent en un comitè executiu d'ERC sense majories clares, em va permetre tenir una molt bona relació personal i política amb el president Barrera. M'apreciava. Fins al punt que, durant el primer govern tripartit, em va incloure en un reduït grup de militants que ens reuníem per fer seguiment d'aquell experiment polític, que ell no veia amb bons ulls. No en va, el pacte del Tinell traspassava una de les seves línies vermelles: cap acord amb els comunistes. La intransigent posició política de l'Heribert no em va sorprendre gens perquè era exactament la mateixa que mantenien els meus veterans correligionaris. Ells tampoc no havien oblidat qui eren, de veritat, els comunistes.

Durant la darrera guerra espanyola, la Federació de Sindicats d'Olot, que agrupava les societats obreres no adherides a la CNT, no va poder tenir mai representació

al Consell Municipal perquè el PSUC, un partit sense cap suport popular, es va subrogar la seva representació institucional. Més tard, va fer mans i mànigues per apartar de les institucions el POUM, un partit comunista revolucionari crític amb l'autoritarisme estalinista, que a la ciutat d'Olot estava sòlidament implantat. Era la quarta força electoral per darrere dels republicans d'esquerra, la Lliga i els republicans de dreta, just per davant dels carlins i, des del 1934, comptava amb un regidor a l'Ajuntament. Donat que la resta de partits i sindicats no varen acceptar apartar del consistori els militants del POUM, el PSUC es va retirar i va organitzar una campanya de difamació contra la resta de regidors, fent-los responsables de la carestia dels aliments i de l'alt preu dels lloguers. Finalment, gràcies a una imposició del govern de la Generalitat, els regidors Llorenç Sala, Àngel Blanch i Antoni Casadellà, i el jutge popular Pelegrí Serrat varen ser apartats dels seus càrrecs. Desactivat el rival més proper, el PSUC es va reincorporar a l'Ajuntament i, aliat amb la CNT, va apartar ERC. Aleshores els republicans varen buidar el pap: deien que la Comissió de Govern estava constituïda per unes organitzacions "de les quals una jamai ha mesurat les seves forces en la contesa electoral (amb l'agravament que uns aconsellaven la majoria de les vegades als seus militants de *no votar*) i les altres dues representen forces indiscutiblement minoritàries, que si algun sufragi obtenien era perquè es presentaven coaligades amb altres partits que, com el nostre, arrossegueu enormes masses d'opinió". Per concloure que "hostes vingueren i de casa ens traguieren".

UN TOC AMB EL PEHOC / EL TOC DE QUEDA

L'empitjorament de la situació provocada per la pandèmia del coronavirus ha portat el Govern a decretar la prohibició de transitar per l'espai públic durant la nit. Tot i que ràpidament hem fet servir l'eufemisme "confinament nocturn", durant els primers dies de l'aplicació de la mesura estava en boca de tothom l'expressió "toc de queda". La paraula "toc" ve del verb tocar i "queda" prové del llatí *quietus*, que vol dir *quiet*. Per tant, fa referència al senyal que servia per indicar que tothom romangués a casa seva. Antigament, quan les campanes s'usaven sempre que es produïa una situació excepcional o de perill, aquest avís es feia des del campanar de l'església.

En algunes poblacions, la campana que feia el toc de queda era coneguda com a "seny del lladre". Per metonímia, també es designava d'aquesta manera l'hora del toc o la mateixa prohibició de sortir. El mot "seny" ve de la paraula llatina *signum* (senyal) que, en català antic, s'usava per anomenar les campanes grosses, mentre que les petites eren les esquelles. Quan sonava el seny del lladre tothom sabia que es tancaven les portes de la muralla i que qui transités pels carrers podia ser considerat un malfactor.

Hi ha qui diu que l'expressió "toc de queda" prové del castellà i que en català s'hauria de dir "cobrefoc". Aquest nom té l'origen en l'obligació d'apagar (o cobrir) el foc de

la llar i així instar a tothom a anar a dormir. El mot, que trobem en francès *couvre-feu*, en italià *coprifuoco*, en anglès *curfew* o en occità *cubrifuòc*, no l'hem sabut trobar en cap diccionari català. Dubtem, per tant, del seu ús generalitzat a Catalunya. En canvi, sí que tenim exemples molt reculats de "queda". És especialment significativa la referència en

el *Llibre de Consells* dels Jurats de Reus de 1633: "que's toca a la queda donades les deu ores, e tots aquells que de aquella ora en avant se trobaran caiguin en dita pena (pagar una multa de 3 lliures), e qui no tindrà per a pagar la pena, trenta dies de presó".

El toc constava de més de vint batallades que a l'hivern es feien a les nou del vespre i a l'estiu, a les deu. A Olot no hem trobat cap document que especifiqui com es feia. Les consuetes

de l'església de Sant Esteve, que recullen amb minuciositat els tocs religiosos, no deixen constància dels d'ús civil. No hem de dubtar, però, que formava part del paisatge sonor olotí. I això em fa pensar que, ara que tornem a prohibicions d'èpoques que donàvem per superades, recuperar el so de les campanes per anunciar el confinament nocturn podria donar a la nostra ciutat un toc gairebé poètic.

XAVIER PALLÀS MARIANI

Campanòleg, professor a l'EMMO i membre del PEHOC

